

CARTIER

de colecție

Nr. 0

GEORGE
COȘBUC

•

Fire de tort

POEME ALESE DE

IOAN
PINTEA

CARTIER

Despre autor

GEORGE COȘBUC (20 septembrie 1866, Hordou – 9 mai 1918, București) își petrece copilăria la Salva (unde tatăl său, Sebastian, era preot și unde începe să învețe carte), la Hordou (unde termină clasa I), la Telciu (unde continuă clasele II și III). Urmează, la Năsăud, clasa a IV-a și continuă, timp de opt ani, studiile la Gimnaziul Superior Românesc, pe care-l absolvă în 1884. Locuiește la învățătorul Teodor Rotari și citește din biblioteca acestuia foarte multe cărți și reviste în limba germană. Aici, la Năsăud, învață limba latină, limba greacă. Începe să scrie poezii la vârsta de 15 ani. Este foarte activ în cadrul Societății literare a elevilor, numită, în spirit latinist, *Virtus Romana Rediviva*. În 1884, se înscrie ca student la Facultatea de Filozofie și Litere, secția Studii clasice, a Universității din Cluj.

Debutează cu traducerea *Cuvintele Coranului* de Zedlitz, în *Școala practică*, revistă scoasă de Vasile Petri la Năsăud. Publică poezia *Filosofii și plugarii* în *Tribuna* de la Sibiu, publicație condusă de Ioan Slavici. Continuă să publice versuri în *Tribuna* și în *Familia* lui Iosif Vulcan. Începe traducerea *Divinei Comedii*, la care va lucra peste 20 de ani. Scrie poezie originală și pregătește o antologie de poezie greacă (a tradus 480 de poezii din 90 de autori).

În 1887, cu sprijinul lui Ioan Slavici, părăsește Clujul și pleacă la Sibiu, unde lucrează ca redactor la *Tribuna* până în 1889. Un moment de referință îl constituie apariția, în *Tribuna*, a poemului *Nunta Zamfirei*, în mai 1889, ca un corolar al întregii sale producții poetice de până atunci. Cu concursul lui Slavici și al lui Maiorescu, în 1889, George Coșbuc se stabilește la București. În 1893, tipărește la Editura Socec volumul *Balade și idile*, care îi aduce elogii binemeritate, dar care este și cauza unui proces literar prin care poetul e acuzat de plagiat. În 1895, se căsătorește cu Elena Sfetea. În 1896, tipărește volumul *Fire de tort*, traducerea *Eneidei* și poemul lui Byron, *Mazepa*. În 1897, se tipărește *Antologia sanscrită și Sakuntala*, ambele traduse de poet. Își începe activitatea la *Albina*, revista lui Spiru Haret. În 1898, este ales membru corespondent al Academiei Române. Traduce *Don Carlos* de Schiller și termină traducerea integrală a *Divinei Comedii*. În 1915, moare, într-un accident de automobil, Alexandru, unicul fiu al poetului. În 1916, Coșbuc este ales membru activ al Academiei Române. La 9 mai 1918, se stinge subit din viață. Este înmormântat în cimitirul Bellu din București.

Despre autorul ediției

IOAN PINTEA (s-a născut pe 26 octombrie 1961, la Runcu-Salvei, Bistrița-Năsăud.) Este directorul Bibliotecii Județene „George Coșbuc” din Bistrița-Năsăud. Redactor-șef al revistei *Mișcarea literară*. Membru al Uniunii Scriitorilor din România (filiala Cluj).

A publicat volume de poezie: *Frigul și frica*, Editura Dacia, 1992; *Mormântul gol*, Editura Dacia, 1999 (Premiul pentru poezie al Editurii Dacia); *Grădina lui Ion*, Editura Aletheia, 2000; *Casa Teslarului*, Editura Cartea Românească, 2009 (Premiul „Alexandru Căprariu” al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor), 50. *Poeme alese*, Editura Eikon, 2011, *melci aborigeni/escargots aborigenes*, Editura Charmides, 2013 (Premiul pentru traducere acordat Letiției Ilea la Târgul de carte Gaudeamus 2014) și eseuri, jurnale, convorbiri: *Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu N. Steinhardt*, Editura Dacia, 1993; ediție definitivă, Ed. Humanitas, 2006 (Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România); *Însoțiri în Turnul Babel* (eseuri și dialoguri), Editura Omniscop, 1995, *Bucuria întrebării. Părintele Stăniloae în dialog cu Ioan Pinte*, Editura Aletheia, 2002, *Admirații ortodoxe (eseuri teologice și literare)*, Editura Limes, 2003, *Mic jurnal discontinuu. Însemnările unui preot de țară*, Editura Eikon, 2005, *Jurnal discontinuu cu N. Steinhardt*, Editura Paralela 45, 2007, *Proximități și mărturisiri*, Editura Cartea Românească, 2012.

Este autorul *Slujbei de canonizare a Cuviosului Pahomie de la Gledin* (2006) și al *Slujbei de canonizare a Sfinților Martiri Năsăudeni* (2007).

A editat, prefațat și îngrijit o mare parte din opera lui N. Steinhardt: *Dăruind vei dobândi*, Ed. Dacia, 1994 (ajunsă la ediția a VII-a); *Călătoria unui fiu risipitor*, Ed. Adonai, 1995, *Ispita lecturii*, Editura Dacia, 2000, *Pledoarie pentru o literatură nobilă și sentimentală* (volumul I și II), împreună cu Radu Săplăcan, Ed. Cronica, 2001, 2003, *Eu însumi și alți câțiva* (eseuri noi și vechi), Ed. Dacia, 2001, *O icoană maramureșană Nicolae Monahul*, Bistrița, 2002, *Eseu romanțat asupra neizbânzii*, Editura Timpul, 2003; *Cuvinte de credință*, ediție definitivă, Editura Humanitas, 2006.

Poezia lui a fost tradusă în franceză, engleză, italiană, germană și maghiară.

Tradiția actualității

Demersurile critice, personalitățile importante ale criticii literare românești, școala, manualele școlare și o anumită „evlavie” populară, resuscitată la aniversări și comemorări, l-au menținut pe Coșbuc în actualitate. Până în ziua de azi un mare număr de critici literari, și nu numai, printre ei aflându-se la loc de frunte poeți (Ion Pillat, Octavian Goga) și prozatori (Liviu Rebreanu, în primul rând), dar și câțiva foarte mari esești, au susținut prin textele pe care le-au scris valoarea operei coșbuciene și au circumscris locul inconfundabil pe care George Coșbuc îl ocupă între clasicii literaturii române. (Înțelegem termenul de clasic în accepțiunea pe care o dă acestuia G. Călinescu în *Sensul clasicismului* și Nicolae Manolescu în *Clasicii și literatura națională*.) E adevărat că școala l-a banalizat, l-a osificat, l-a clișeizat de cele mai multe ori pe Coșbuc, dar e la fel de adevărat că tot școala, cu lecțiile ei strict și precis didactice, cu serbările școlare, cu momentele festive, cu declamațiile specifice, l-a fixat ca reper în mintea și sufletul multor generații de cititori. Gândindu-mă la ce se întâmplă astăzi cu numele mari din literatura română, inclusiv cu Coșbuc, vis-à-vis de manualele școlare, de școală în general, mai că îmi vine să laud școala de altă dată și să regret capitolele ample, cuprinzătoare, chiar dacă infuzate cu nu puțină ideologie, despre clasici din trecutul apropiat.

Apropo de declamație, trebuie să știm că George Coșbuc prețuia acest mod de a face publicitate poeziei. În 1883, anul în care apare la București *Balade și idile*, el îi scrie fratelui său, Aurel, militar în garnizoana Bistrița: „...zilele acestea o să-mi apară un volum de poezii. O să ți le trimit și ție – vro două volume – și să le citești cu ortacii tăi prin cazarmă ... O să-ți însemn pe volumul meu poeziile care s-ar putea recita – poți recomanda atunci de acolo pentru declamatori”.

Într-adevăr, Coșbuc a fost și este încă, probabil, un autor iubit și declamat de elevi, profesori, publicul larg. Prin aceste declamații, recitări, a rămas în conștiința celor mulți. Eu însumi, în copilăria mea, în satul meu, un sat despărțit doar de un deal de Hordoul poetului, pentru prima dată *l-am auzit* rostit, cântat și declamat pe Coșbuc și, de-abia pe urmă, mai târziu, l-am citit. Oamenii de pe Someș, din părțile Bistriței și Năsăudului, îi declamă și astăzi, *din auzite*, versurile și cred că în această zonă nu e om care să nu știe măcar un vers din *Balade și idile*, din *Fire de tort*, din *Cântece de vitejie*. Unii, care l-au citit și recitat, cred că pot să declame câteva strofe, dacă nu chiar poezii întregi, până și din *Ziarul unui pierde-vară*.

Am putea spune că spiritul critic, școala și un tip special de *empatie populară* îl fac pe Coșbuc să fie un poet popular, un scriitor, ca și Creangă, care poate fi înțeles aproape de oricine, interpretat în nenumărate moduri de criticii specialiști și admirat necondiționat de cei nespecialiști (N. Steinhardt, de pildă).

Critica literară a avut față de opera lui George Coșbuc, de cele mai multe ori, în contrast vădit cu manualul școlar, poziții și interpretări inedite. Aceasta a făcut ca autorul și opera, la momente de cumpănă (aprecieri exagerate gen Dobrogeanu Gherea sau cantonarea în lectura

strictă de manual) să iasă bine și chiar să aibă, grație unor critici, esești gen Vladimir Streinu, Nicolae Manolescu, Ion Negoitescu, Petru Poantă, Gheorghe Grigurcu, Mihai Zamfir, Andrei Bodiș, șansa de a redeveni un poet proaspăt, aproape nou, cu câteva bune arierplanuri pentru poezia modernă, contemporană. Chiar și Mircea Zăciu ar trebui amintit. El s-a pronunțat într-un text scurt, dar extrem de convingător (un atac dur la adresa reeditării cărții lui Octav Suluțiu) despre un anume simț critic cu care ar trebui abordată posteritatea lui Coșbuc. Era mai mult o atitudine. Un mesaj sentențios, un semnal absolut necesar pentru readucerea, plasarea lui Coșbuc în actualitate.

Eu unul l-am înțeles pe Coșbuc prin mijlocirea acestor autori, a acestor critici. Lor, spiritului lor critic, școlii și acelei „evlavii” populare pe care o precizam la început, le datorez un alt fel de lectură, un alt mod de a înțelege poezia lui Coșbuc. Ei, criticii literari, m-au făcut să pricep, chiar dacă nu o arată direct, că poezia coșbuciană nu stă numai în capodoperele arhicunoscute, poemele epice de mare întindere, ci ea se ascunde și în poemele scurte, de mică întindere, chiar și în stihurile vădit ocazionale. În acest sens, mi-am făcut antologia mea proprie, în care am introdus multe din poemele de prim raft ale creației coșbuciene, dar am inclus și poezii mai puțin știute, mult mai puțin declamate, poezii în care poate fi întrezărită a anumită strategie cu rol de subtilitate poetică.

E uimitor cum acest poet (dublat de un mare traducător) reușește să intereseze și să retrezească aproape întotdeauna, mai ales în momente de criză, de restricție și de uitare (precum cele de astăzi), vocile critice de prim plan din critica românească astfel încât acestea să vibreze pur și simplu prin noi lecturi, noi analize. E destul să repet patru nume: Nicolae Manolescu, cu capitolul despre Coșbuc din *Istoria critică a*

literaturii române, Mihai Zamfir, cu remarcabilul său eseu *George Coșbuc, nostalgia clasicismului din Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române*, Gheorghe Grigurcu, cu *Coșbuc, un Homo Festus*, o excelentă radiografie a festivului, a sărbătoreșcului în poezia coșbuciană, și Andrei Bodiș, cu volumul *George Coșbuc, Monografie, antologie, receptare critică*.

Când spun toate acestea, mă bazez pe faptul că există, deja, în critica literară românească și, în mod special, în conștiința populară românească, o tradiție în a-l face mereu actual pe Coșbuc. Metodele sunt, deopotrivă, vechi și noi. Cum vechi și nou e însuși Coșbuc, de fapt.

– IOAN PINTEA

Balade și idile

(1893)

Noapte de vară

Zările, de farmec pline,
Strălucesc în luminiș;
Zboară mierlele-n tufiș
Și din codri noaptea vine
 Pe furiș.

Care cu poveri de muncă
Vin încet și scârțâind;
Turmele s-aud mugind,
Și flăcăii vin pe luncă
 Hăulind.

Cu cofița, pe îndelete,
Vin neveste de la râu;
Și, cu poala prinsă-n brâu,
Vin cântând în stoluri fete
 De la grâu.

De la gărlă în pâlcuri dese,
Zgomotoși, copiii vin;
Satul e de vuiet plin;
Fumul alb alene iese
 Din cămin.

Dar din ce în ce s-alină
Toate zgomotele-n sat,
Muncitorii s-au culcat.
Liniștea-i acum deplină
 Și-a-nnoptat.

Focul e învelit pe vatră,
Iar opaițele-au murit,
Și prin satul adormit
Doar vr'un câne-n somn mai latră
 Răgușit.

Iat-o! Plină, despre munte
Iese luna din brădet
Și se înalță, încet-încet,
Gânditoare, ca o frunte
 De poet.

Ca un glas domol de clopot
Sună codrii mari de brad;
Ritmice valurile cad,
Cum se zbate-n dulce ropot
 Apa-n vad.

Dintr-un timp și vântul tace;
Satul doarme ca-n mormânt –
Totu-i plin de duhul sfânt:
Liniște-n văzduh și pace
 Pe pământ.

→

Numai dorul mai colindă,
Dorul tânăr și pribag.
Tainic se întâlnește-n prag,
Dor cu dor să se cuprindă,
 Drag cu drag.

Mânioasă

Am să merg mai înspre seară
Prin dumbrăvi, ca mai demult,
În privighetori să-mi pară
Glasul Linei că-l ascult.
Mai știu eu ce-aș vrea s-ascult!
Că-n zori Lina sta-n portiță,
Sălta-n vânt a ei altiță,
Vântul îi sălta-n costiță
Și-i făcea floare-n obraz:
Eu mergeam la plug în laz,
Și, când trec, Lina s-ascunde,
Parcă nici nu m-a văzut.
Îi vorbesc și nu-mi răspunde,
Nu-mi răspunde!
Și-o întreb, și nu-mi răspunde!
Și mă mir – ce i-am făcut!

Vreau de-aici să rump o floare!
Ochii unui înger scump
Au albastru de cicoare,
Și cicoarea vréu să rump!

→

Că-n amiazi venind pe vale,
Întâlnii pe Lina-n cale:
Fragi i-am dat, ea mi-a zis: — „Na-le!
Ți-am cerut eu ție fragi?”
Ochii ei frumoși și dragi
Priveau tot spre poala rochii,
S-a pus Lina pe tăcut,
Și vedeam că-i umblă ochii,
Umblă ochii
Ca la șerpi, îi umblă ochii,
Și mă mir – ce i-am făcut!

Să-mi pun capul pentr-o Lină,
Să mă fac un om pribag!
Ieși din neguri, lună plină,
Să mă vezi la Lina-n prag –
Mai știi eu ce-aștept în prag!?
Alte dăți suna zăvorul;
Lina pe furiș, ca dorul,
Pășea-n degete pridvorul
Și la mine-n prag venea,
Mamă-sa cât ce-adormea.
Azi ard hainele pe mine,
Mi-e greu capul ca de lut.
Stau în prag – și ea nu vine,
Nu mai vine!
E târziu și nu mai vine...
Și mă mir – ce i-am făcut!?